

Synod Biskupów instytucją promującą synodalność w wymiarze powszechnym

Podejmując temat roli i znaczenia Synodu Biskupów we współczesnym Kościele, także jako instytucji promującej synodalność w wymiarze powszechnym, należy przypomnieć, że instytucja ta w roku 2025 będzie świętować nie tylko sześćdziesiąt lat swojego istnienia, lecz przede wszystkim owocnego, dynamicznego funkcjonowania i przeobrażeń w duchu eklezjologii posoborowej¹. Warto również pamiętać o okolicznościowych sesjach naukowych zorganizowanych z okazji czterdziestolecia i pięćdziesięciolecia powołania Synodu Biskupów, towarzyszących jego zgromadzeniom w roku 2005 (tj. podczas XI Zebrania Generalnego Zwyczajnego Synodu Biskupów)² i w roku 2015 (tj. podczas XIV Zebrania Generalnego Zwyczajnego Synodu Biskupów)³, w czasie których urzędujący biskupi rzymscy, czyli Benedykt XVI i Franciszek, wygłosili stosowne przemówienia.

Przemawiając 17 października 2015 roku, papież Franciszek wskazał, że od czasu soboru watykańskiego II aż po aktualne zgromadzenie Synodu Biskupów doświadczaliśmy w sposób bardzo intensywny konieczności oraz piękna „wspólnego wędrowania”⁴. Te słowa odsyłają do tego, czym ma być każdy synod, bowiem

¹ Punktem wyjścia do przedstawionej analizy jest monografia: T. Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010.

² Zob. *Il Sinodo dei Vescovi. 40 anni di storia: 1965-2005*, a cura di N. Eterović, Roma 2005.

³ Zob. *Sinodo dei Vescovi. 50° Anniversario: 1965-2015*, a cura di L. Baldisseri, Roma 2016.

⁴ *Commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*. Discorso del Santo Padre Francesco, 17.10.2015, https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html (12.07.2023).

łacińskie słowo *synodus* nie oznacza nic innego, jak „kroczyć razem”⁵. Nawiązują one także do odległej tradycji teologiczno-prawnej i do początków synodów w dziejach Kościoła. Mówiąc dzisiaj o nowym aspekcie instytucji Synodu Biskupów, bardzo wyraźnie wskazanym przez papieża Franciszka, musimy sobie uświadamiać dynamiczną i ewoluującą naturę tej posoborowej ogólnokościelnej instytucji.

Dostrzegając dotychczasową skuteczność działań Synodu Biskupów i ufając, że jeszcze lepiej może się w nim wyrażać kolegialna odpowiedzialność pasterzy, o czym wspominał już Jan Paweł II, papież Franciszek napisał w konstytucji apostołskiej poświęconej tej instytucji: „Z tych powodów od samego początku mojej posługi Piotrowej, zwróciłem szczególną uwagę na Synod Biskupów, ufając, że «będzie się nadal rozwijał, aby jeszcze lepiej sprzyjać dialogowi i współpracy biskupów między sobą i z biskupem Rzymu». Aby ożywić to dzieło odnowienia, konieczne jest silne przekonanie, że wszyscy pasterze są ustanowieni, aby służyć świętemu Ludowi Bożemu, do którego sami należą, na mocy sakramentu chrztu”⁶. Co więcej, podejmowane decyzje papież Franciszek ukazuje w relacji do magisterium Jana Pawła II, stąd też wyraźnie wskazuje, że „działalność Synodu Biskupów będzie mogła na swój sposób przyczynić się do przywrócenia jedności wszystkich chrześcijan, zgodnie z wolą Pana (por. J 17, 21). Czyniąc tak, dopomoże ono Kościołowi katolickiemu, zgodnie z życzeniem wyrażonym wiele lat temu przez Jana Pawła II, w «znalezieniu takiej formy sprawowania prymatu, która nie odrzucając bynajmniej istotnych elementów tej misji, byłaby otwarta na nową sytuację»”⁷.

5 „Słowo łacińskie *synodus* pochodzi od słowa greckiego *synodein* i przypisuje się je Tertulianowi albo też tzw. szkole afrykańskiej. Termin *synodus* odpowiada słowu greckiemu, które oznacza *simul iter peragere, simul seu in communi* (razem drogę przemierzać, razem, czyli we wspólnocie) i pojawił się w języku chrześcijańskim w trzecim wieku” (T. Rozkrut, *Synod diecezjalny w Kościele*, Tarnów 2002, s. 18).

6 Franciszek, Konstytucja apostołska *Episcopalis communio*, 15.09.2018, nr 5, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.html (12.07.2023). Zob. J. I. Arrieta, *Sinodalità e Sinodo dei Vescovi*, „*Ius Ecclesiae*” 1 (2019), s. 275–288; M. Graulich, *Episcopalis communio. Il Sinodo dei Vescovi dopo le riforme di papa Francesco*, w: *Studi sul diritto del governo e dell’organizzazione della Chiesa in onore di Mons. Juan Ignacio Arrieta*, a cura di J. Miñambres, B. N. Egeh, F. Puig, t. 2, Venezia 2021, s. 1069–1091.

7 Franciszek, Konstytucja apostołska *Episcopalis communio*, nr 10.

1. Ustanowienie instytucji Synodu Biskupów i jej obraz prawny

Instytucja Synodu Biskupów została ustanowiona przez papieża Pawła VI, kiedy Sobór Watykański II zmierzał ku zakończeniu, poprzez motu proprio *Apostolica sollicitudo* z 15 września 1965 roku⁸. Z perspektywy historycznej należy powiedzieć, że jest to dokument podstawowy, gdy idzie o tę centralną instytucję Kościoła; na fundamencie tego dokumentu powstało późniejsze ustawodawstwo kodeksowe z 1983 roku⁹ (a w odniesieniu do Kościołów wschodnich w 1990 roku¹⁰) na temat Synodu Biskupów¹¹, jak również aktualnie obowiązujące normy wprowadzone w życie przez papieża Franciszka w roku 2018 na mocy konstytucji apostolskiej o Synodzie Biskupów *Episcopalis communio*¹².

Kanony kodeksowe zostały ostatecznie wypracowane podczas posiedzenia Komisji kodyfikacyjnej w dniu 18 stycznia 1980 roku¹³; należy zaznaczyć, że instytucja Synodu Biskupów występowała także w projekcie *Lex Ecclesiae Fundamentalis* i była ukazana w relacji do władzy ustawodawczej biskupa rzymskiego¹⁴, niemniej jednak w tymże projekcie Synod Biskupów nie został przedstawiony całościowo, jak to dokonało się w kodeksie prawa kanonicznego promulgowanym przez papieża Jana Pawła II¹⁵.

Motu proprio *Apostolica sollicitudo* to z jednej strony dokument erygujący instytucję, a z drugiej zawierający elementy normatywne oraz doktrynalne na temat

8 Paulus VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae „Apostolica sollicitudo” quibus Synodus Episcoporum pro universa Ecclesia constituitur*, 15.09.1965, „Acta Apostolicae Sedis” 57 (1965), s. 775–780.

9 *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) pars 2, s. 1–317; tekst polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 [dalej: KPK].

10 *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 18.10.1990, „Acta Apostolicae Sedis” 82 (1990), p. 1045–1364 [dalej: CCEO].

11 Zob. kan. 342–348 KPK; can. 46 § 2 CCEO. Zob. C. G. Fürst, *Canones Synopse zum Codex Iuris Canonici und Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, Freiburg–Basel–Wien 1992, s. 22.

12 Zob. *Il Sinodo dei Vescovi*, w: G. Ghirlanda, *Chiesa universale e Chiesa particolare (Cann. 330–572)*, Roma 2023, s. 199–255.

13 *De Synodo Episcoporum*, „Communicationes” 14 (1982) n. 1, s. 92–95.

14 Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Legis Ecclesiae Fundamentalibus cum relatione*, Typis Polyglottis Vaticanis 1969, s. 114.

15 Zob. M. C. Bravi, *Il Sinodo dei Vescovi. Istituzione, fini e natura*, Roma 1995, s. 171–177.

Synodu Biskupów; składa się z dwóch elementów: wstępu oraz z części normatywnej¹⁶.

Należy wskazać trzy elementy, które zdecydowały o utworzeniu Synodu Biskupów:

1. konieczność ścisłej współpracy biskupa rzymskiego z episkopatem,
2. wpływ doświadczenia soborowego na utworzenie Synodu Biskupów,
3. podkreślenie współodpowiedzialności episkopatu za cały Kościół przez instytucję Synodu Biskupów¹⁷.

Paweł VI podkreślił, między innymi, że apostołska troska (*apostolica sollicitudo*), tak ściśle związana z urzędem biskupa rzymskiego, wzywa, aby spoczywający na następcy św. Piotra obowiązek apostołowania został dostosowany do wymogów czasów współczesnych, w tym do zmieniających się warunków życia społecznego. Jednocześnie wspomniana troska najwyższego pasterza prowadzi w czasach współczesnych do zacieśnienia więzi z biskupami w zarządzaniu całym Kościołem. W tak nakreślonym ogólnym kontekście Paweł VI wskazał także, że codziennie doświadcza, jak bardzo wpływa na jego działalność apostołską łączność ze świętymi pasterzami, którą zamierza rozwijać i popierać w Kościele, zgodnie z tym, o czym mówił 21 listopada 1964 roku podczas zamknięcia trzeciej sesji soboru watykańskiego II w fragmencie na temat nowej epoki w Kościele¹⁸. Ponadto stwierdził, że podczas soboru nabrał mocnego przekonania na temat konieczności odwoływania się do pomocy biskupów w realizacji dobra Kościoła powszechnego. Co więcej, jak podkreślił, pod wpływem soboru zrodziła się idea powołania specjalnej rady stałej, złożonej ze świętych pasterzy (*„stabiliter peculiare sacrorum Antistitum consilium”*), która mogłaby przekazywać ludowi Bożemu dobrodziejstwa, jakie podczas soboru zrodziły się z żywej komunii papieża z biskupami¹⁹. Pragnąc zarazem, by biskupi mogli bardziej widocznie i skutecznie dzielić z biskupem rzymskim troskę o Kościół powszechny, Paweł VI z własnej inicjatywy oraz na mocy autorytetu apostołskiego ustanowił ową radę stałą biskupów dla całego Kościoła powszechnego (*„stabile Episcoporum consilium pro Ecclesia uniwersa”*), podporządkowaną

¹⁶ Por. A. Fernandez, *Nuevas estructuras de la Iglesia*, Burgos 1980, s. 277.

¹⁷ Zob. P. Huizing, *Un esempio di costituzionalismo nella Chiesa? Il sinodo dei vescovi*, w: *Crisi del potere nella Chiesa e risveglio comunitario*, a cura di F. V. Joannes, Milano 1969, s. 224 n.

¹⁸ Zob. *Summi Pontificis Pauli VI allocutio tertia Ss. Concilii periodo exacta*, nr 288, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 1: *Documenti Ufficiali del Concilio Vaticano II. 1962-1965*, Bologna 1985, s. 176-177.

¹⁹ Paulus VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae „Apostolica sollicitudo”*, s. 775.

bezpośrednio i wyłącznie władzy biskupa rzymskiego, i nadał jej miano Synodu Biskupów („quod nomine proprio Synodum Episcoporum appellamus”²⁰)²¹.

Podsumowując, należałoby podkreślić, że papież Paweł VI postrzega Synod Biskupów jako instytucję organicznie związaną z Soborem Watykańskim II, w szczególności przez nawiązanie do zasady kolegialności, oraz w perspektywie rozwoju całego Kościoła w okresie posoborowym. W jego przekonaniu Synod Biskupów powinien nabrać specjalnego eklezjalnego wigoru właśnie w Kościele posoborowym, pozostając jednocześnie w służbie Magisterium soborowego, to znaczy rozwijając je oraz dostosowując do rzeczywistości w różnych zakątkach świata.

Normy na temat Synodu Biskupów w kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku znajdują się w siedmiu kanonach (kan. 342–348). Zostały umieszczone po kanonach o biskupie rzymskim i Kolegium Biskupów, a przed kanonami na temat Kolegium Kardynałów – taka była bowiem wyraźna wola papieża Jana Pawła II²², oparta na racji eklezjologicznej – celem było przede wszystkim podkreślenie ścisłego związku Synodu Biskupów z zasadą kolegialności biskupów²³. Dzięki takiej strukturze kodeksowej Synod Biskupów został włączony do grupy instytucji odpowiedzialnych za zarządzanie Kościołem powszechnym²⁴, ponadto uzyskał uprzywilejowaną

20 Paulus VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae „Apostolica sollicitudo”*, s. 776.

21 Określenie nowej kościelnej instytucji jako synodu (*synodus*) należałoby postrzegać jako nawiązanie do tradycyjnych i sprawdzonych instytucji Kościoła, natomiast Vincenzo Ferrara zauważył, że w wyborze nazwy „synod” można dostrzec intencję wskazania różnicy między nową centralną instytucją a innymi instytucjami kościelnymi, przy podkreśleniu autonomii prawnej Synodu Biskupów względem innych centralnych instytucji Kościoła. Zob. V. Ferrara, *Il Sinodo dei Vescovi tra ipotesi e realtà*, „*Apollinaris*” 42 (1969), s. 502.

22 „Invertatur ordo capitulorum, ita ut hoc Caput II («De Synodo Episcoporum») veniat post Caput III («De Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus»), propter praestantiam munerum quae Collegio Cardinalium committuntur, praesertim ipsa electio Romani Pontificis (tres Patres). R. Animadversio non recipitur. Summus Pontifex de hac quaestione interpellatus est a Praeside Commissionis, in Audientia die 28-3-1981 habita, suumque responsum fuit ordinem systematicum servandum esse uti iacet” („*Communications*” 14 (1982) n. 1, s. 180).

23 Por. E. Górecki, *Synod Biskupów*, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. Krukowski, t. II/1, Poznań 2005, s. 174.

24 Por. J. I. Arrieta, *Il Sinodo dei Vescovi. Rilevanza della prassi di attuazione in ordine al compimento delle sue finalità istituzionali*, w: Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Ius in vita et in Missione Ecclesiae*. Acta Symposii Internationalibus Iuris Canonici occurrente x anniversario promulgationis Codicis Iuris Canonici diebus 19-24 Aprilis 1993 in Civitate Vaticana Celebranti, Città del Vaticano 1994, s. 314.

pozycję w odniesieniu do innych kościelnych instytucji. Ukazano w ten sposób jego ważną kościelną funkcję²⁵.

Kanony na temat Synodu Biskupów określają w kolejności²⁶: prawny obraz Synodu Biskupów – kan. 342, zadanie Synodu Biskupów – kan. 343, kompetencje biskupa rzymskiego w relacji do Synodu Biskupów – kan. 344, klasyfikację zebrań Synodu Biskupów – kan. 345, członków Synodu Biskupów – kan. 346, czynności po zakończeniu zebrania Synodu Biskupów – kan. 347, oraz Sekretariat Generalny Synodu Biskupów i jego rolę – kan. 348²⁷.

Wszystkie prace związane z praktyczną organizacją każdego zebrania Synodu Biskupów podejmowane są w oparciu o właściwy regulamin. Pierwszy z nich został opublikowany w roku 1966²⁸, i sukcesywnie był nowelizowany w latach 1969²⁹, 1971³⁰, 2006³¹ oraz 2018³²; wymienione nowelizacje były wynikiem doświadczenia synodalnego, a przede wszystkim nowych norm na temat instytucji zawartych w przepisach kodeksowych oraz w konstytucji *Episcopalis communio*, w której czytamy: „Wspólnota biskupów (*Episcopalis communio*), z Piotrem i pod Piotrem ukazuje się szczególnie przez Synod Biskupów, ustanowiony przez papieża Pawła VI, w dniu 15 września 1965 roku, który należy do najcenniejszego dziedzictwa Soboru Watykańskiego II. Od tej pory Synod, nowy w swojej instytucji, ale starożytny w swojej inspiracji, zapewnia biskupowi rzymskiemu efektywną współpracę,

25 Por. G. P. Milano, *De Synodo Episcoporum*, w: *Comentario exegetico al Código de derecho canónico*, vol. 2, obra dirigida y coordinada por Á. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña Pamplona 1996, s. 603.

26 Według kard. Jana Pietera Schotte, sekretarza generalnego Synodu Biskupów w latach 1985–2004, te siedem kanonów syntetycznie stanowi o naturze oraz celu Synodu Biskupów, opisuje autorytet biskupa rzymskiego względem instytucji, określa rodzaje zgromadzeń synodalnych, mówi o kryteriach doboru jego uczestników, określa zadania poszczególnych zgromadzeń oraz przedmiot pracy Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów. Zob. J. P. Schotte, *The Synod of Bishops: A Permanent yet Adaptable Church Institution*, „*Studia Canonica*” 26 (1992), s. 289n.

27 Ponadto w kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku na temat Synodu Biskupów mówią także kan. 395 § 2 i kan. 833 nr 1.

28 *Ordo Synodi Episcoporum celebrandae*, „*Acta Apostolicae Sedis*” 59 (1967), s. 91–103.

29 *Ordo Synodi Episcoporum celebrandae recignitus et auctus*, „*Acta Apostolicae Sedis*” 61 (1969), s. 525–539.

30 *Ordo Synodi Episcoporum celebrandae recognitus et auctus nonnullis additamentis perficitur*, „*Acta Apostolicae Sedis*” 63 (1971), s. 702–704.

31 *Ordo Synodi Episcoporum*, „*Acta Apostolicae Sedis*” 98 (2006), s. 755–779.

32 *Instructio super celebratione conciliorum synodaliū et super muneribus Secretariae Generalis Synodi Episcoporum*, „*Communicationes*” 50 (2018), s. 441–495.

w ustalony przez niego sposób, w najważniejszych kwestiach, czyli takich, które wymagają szczególnej wiedzy i roztropności dla dobra całego Kościoła. Zatem Synod Biskupów «podejmujący zadania całego episkopatu katolickiego, oznacza zarazem, że wszyscy biskupi we wspólnocie hierarchicznej uczestniczą w trosce o cały Kościół»³³. W tym samym dokumencie papież podkreślił rolę Synodu w odniesieniu do wspólnoty wiernych: „Synod Biskupów powinien stawać się coraz bardziej uprzywilejowanym narzędziem słuchania Ludu Bożego: «Dla ojców synodalnych prosimy Ducha Świętego przede wszystkim o dar słuchania: słuchania Boga, aż po usłyszenie z Nim krzyku ludu; słuchania ludu, aż po odkrycie w nim tego, do czego wzywa nas Bóg»»³⁴.

2. Kolegialność na Synodzie Biskupów (w wybranym Magisterium Pawła VI, Jana Pawła II i Benedykta XVI)

Instytucja Synodu Biskupów, która została utworzona na fundamencie soborowej doktryny na temat Kolegium Biskupów, jest przedstawiana w różnych wypowiedziach i dokumentach biskupów rzymskich oraz w doktrynie teologiczno-prawnej – w relacji do kolegialnego działania biskupów, w szczególności w relacji do kolegialności afektywnej biskupów³⁵. Trzeba jednocześnie zauważyć, że fundamentalny dokument dla instytucji Synodu Biskupów, motu proprio *Apostolica sollicitudo*, ani jeden raz nie używa słowa „kolegialność”, chcąc – według komentatorów – uniknąć w ten sposób zbyt zawężonej interpretacji tego terminu, ograniczającej się jedynie do wymiaru ściśle prawnego, ponadto argumentują oni, że na Synodzie Biskupów nie mamy do czynienia z działalnością całego Kolegium Biskupów³⁶.

33 Franciszek, Konstytucja apostolska *Episcopalis communio*, nr 1.

34 Franciszek, Konstytucja apostolska *Episcopalis communio*, nr 6.

35 Na ten temat kard. Karol Wojtyła pisał następująco: „Instytucja Synodu Biskupów [...] jest jakby wnioskiem wyciągniętym z nauki o kolegialności w dziedzinie struktury Kościoła – dla naszych czasów. [...] Ażeby właściwie ocenić znaczenie tej instytucji, należy mieć przed oczyma pełny sens nauki o kolegialności, tak jak tę naukę w nawiązaniu do całej tradycji doktryny i życia Kościoła sformułował Sobór Watykański II” (K. Wojtyła, *O Synodzie Biskupów*, „Tygodnik Powszechny” 26 (1972) nr 10, s. 1).

36 Por. P. Erdő, *Aspetti giuridici del Sinodo dei Vescovi. Quattro decenni di sviluppo istituzionale, w: Il Sinodo dei Vescovi. 40 anni di storia: 1965–2005*, s. 43. Warto wskazać na interesujące spostrzeżenie Remigiusza Sobańskiego, który po stwierdzeniu, że istnieje doktryna na temat tego, że na Synodzie Biskupów realizuje się zasada kolegialności, zauważa: „ograniczmy się do przypomnienia,

Bardzo precyzyjnie w tym temacie wypowiedział się Joseph Ratzinger, wskazując, że najwyższy autorytet w Kościele, który posiada Kolegium Biskupów zjednoczone z biskupem rzymskim, zgodnie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II, może być wykonywany tylko na dwa sposoby: w sposób uroczysty na soborze albo jako akt wspólny biskupów rozproszonych po świecie. Wskazał także, że ani tradycja wschodnia, ani zachodnia nie rozważa możliwości udzielenia niektórym biskupom, poprzez akt delegacji ze strony kolegium, władzy uczestniczenia w kierowaniu Kościołem powszechnym, którą to władzę posiada Kolegium Biskupów wraz ze swoją głową – biskupem rzymskim³⁷. Ponadto należy przypomnieć, że w wypadku soboru, jak i w drugim kolegialnym, ale pozasoborowym działaniu biskupów, które zostały zdefiniowane w kan. 337, mamy do czynienia z kolegialnością efektywną³⁸, która w czasie zgromadzenia Synodu Biskupów nie występuje. Z drugiej strony nie ulega wątpliwości, że po soborze watykańskim II biskupi rzymscy swoim nauczaniem, jak i swoimi decyzjami wpływali na rozwój kolegialności biskupów, wypracowując coraz bardziej kolegialny sposób zarządzania Kościołem, który między innymi urzeczywistnił się na zwoływanych regularnie Synodach Biskupów³⁹.

Paweł VI, od początku swojego pontyfikatu będąc kontynuatorem soboru watykańskiego II rozpoczętego przez Jana XXIII, a zarazem faktycznym realizatorem jego Magisterium oraz zapoczątkowanej przez sobór reformy, manifestował w swoich wypowiedziach z jednej strony swój osobisty i równocześnie niepodzielny *munus* następcy św. Piotra i najwyższego Pasterza, z drugiej zaś swój związek z Kolegium Biskupów. Przemawiając do Kurii Rzymskiej z okazji Świąt Bożego Narodzenia, 23 grudnia 1968 roku, powiedział, że w powierzonej biskupowi rzymskiemu trosce o Kościół, oprócz pomocy ze strony Kolegium Kardynalskiego oraz Kurii Rzymskiej,

że termin «kolegium biskupie» nie występuje ani w m.p. „*Apostolica sollicitudo*” ani tym bardziej w kan. 342–348 oraz – z drugiej strony – nie wymienia się Synodu Biskupów w normach dotyczących kolegium biskupiego (kan. 336–341), a przede wszystkim w kan. 337 § 2 (gdzie jest mowa na temat aktów pozasoborowych Kolegium Biskupów)” (R. Sobański, *L'uso del concetto di „collegialità” nel contesto teologico degli enunciati ufficiali della Chiesa e le sue implicanze nel diritto canonico*, „*Concilium*” 26 (1990) n. 4, s. 69).

³⁷ Por. J. Ratzinger, *Scopi e metodi del Sinodo dei Vescovi*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. Natura – metodo – prospettive*, a cura di J. Tomko, Città del Vaticano 1985, s. 48.

³⁸ *Congregazione per i Vescovi, Direttorio „Apostolorum successores” per il ministero pastorale dei vescovi*, nr 12, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20040222_apostolorum-successores_it.html.

³⁹ Por. A. Antón, *La collegialità nel Sinodo dei Vescovi*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. Natura – metodo – prospettive*, s. 61.

w sposób specjalny liczy na pomoc biskupów rozproszonych po całym świecie i zaangażowanych w służbie różnym diecezjom⁴⁰. Podkreślił również, że zastanawiał się nad różnymi sposobami wspierania Stolicy Apostolskiej oraz całego Kościoła przez biskupów, licząc na ich doświadczenie, radę i odpowiedzialność, toteż postanowił zwołać Synod Biskupów, który będzie miał na celu wypracowanie odpowiednich form lepszej współpracy oraz owocnych kontaktów poszczególnych konferencji biskupów ze Stolicą Świętą oraz pomiędzy nimi samymi⁴¹. Dodał, że do zwołania Synodu Biskupów zachęciła go właśnie możliwość wzajemnej pomocy, opartej na zasadzie kolegalnej współpracy oraz wspólnej odpowiedzialności, promowanej i aprobowanej przez Sobór Watykański II⁴².

Można powiedzieć, że Paweł VI wskazał w ten sposób bardzo praktyczny wymiar posoborowej kolegalnej współpracy biskupów z papieżem, zaznaczając przy tym, że po soborze watykańskim II taką znaczącą instytucją pozostaje właśnie Synod Biskupów, przy czym w tym wystąpieniu połączył aspekt wspólnotowy Kościoła z kolegalnym wymiarem troski episkopatu o jego rozwój⁴³. Uwidoczniło się to jeszcze bardziej w jego przemówieniu na rozpoczęcie przywołanego Synodu Biskupów, kiedy najpierw wskazał, że on sam jako głowa Kolegium Biskupów dał już dowody praktycznego realizowania kolegalności (także przez utworzenie Synodu Biskupów⁴⁴), po czym podkreślił, że kolegalność na płaszczyźnie praktycznego

40 Paulus VI, *Ad E.mos Patres Cardinales, ad Romanae Curiae Pontificalisque Domus Praelatos, per E.mum Sacri Collegii Decanum Summo Pontifici felicia ac fausta ominatos, Nativitatis Domini nostri Iesu Christi festo recurrente*, „Acta Apostolicae Sedis” 61 (1969), s. 39.

41 W dniach 11–28 października 1969 roku odbyło się I Zebranie Generalne Nadzwyczajne Synodu Biskupów, które zgromadziło 146 ojców synodalnych i zostało poświęcone tematowi współpracy pomiędzy Stolicą Apostolską a konferencjami biskupów. Por. T. Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, s. 214.

42 „L'importanza che Noi annettiamo a questa possibilità di mutuo aiuto, basato su un principio di collegiale collaborazione e di comune responsabilità, dal Concilio Ecumenico Vaticano II approvato ed incoraggiato, Ci ha indotto a questa deliberazione, che confidiamo con l'aiuto di Dio coronata di risultati di non poca utilità per la Chiesa” (Paulus VI, *Ad E.mos Patres Cardinales, ad Romanae Curiae Pontificalisque Domus Praelatos, per E.mum Sacri Collegii Decanum Summo Pontifici felicia ac fausta ominatos*, s. 39).

43 Por. R. Sobański, *L'uso del concetto di „collegialità”*, s. 65.

44 „Nosmet iam demonstravisse putamus quantum cuperemus hanc episcoporum collegialitatem in re ipsa actioneque vitae provehere, sive ipsam episcoporum Synodum instituendo, sive conferentias episcopales approbando, sive in propria Curiae Nostrae romanae ministeria adlegendo nonnullos in episcopatu fratres atque animarum pastorem, in suarum dioecesium finibus degentes” (Paulus VI, *In Aede Sixtina habita a Beatissimo Patre Sacrum concelebrate, ineunte Extraordinaria Episcoporum Synodo*, „Acta Apostolicae Sedis” 61 (1969), s. 717n).

działania charakteryzuje się wspólnotowością, solidarnością, braterstwem, jednością oraz miłością pełną i zobowiązującą⁴⁵. Zaznaczył przy tym, że kolegalność jest także współodpowiedzialnością za cały Kościół oraz zobowiązuje biskupów do miłości uniwersalnej⁴⁶.

Można powiedzieć, że papież Paweł VI swoimi praktycznymi wnioskami starał się również nakreślić obszary, poprzez które winna się wyrażać kolegalna współpraca biskupów z biskupem rzymskim oraz między samymi biskupami stojącymi na czele poszczególnych Kościołów. Pozostają nimi przede wszystkim kolegalna troska o cały Kościół wraz ze współodpowiedzialnością oraz współuczestnictwem biskupów w urzędzie biskupa rzymskiego, która w sposób formalno-prawny wyraża się w pracach instytucji Synodu Biskupów.

Powyższa doktryna dotycząca kolegalności, czyli tej ważnej i praktycznej zasady dla funkcjonowania Kościoła posoborowego, ulegała dalszemu rozwojowi i pogłębieniu przez ukazywanie innych aspektów kolegalności, przede wszystkim, stopniowo została uwypuklona tzw. kolegalność efektywna biskupów zgromadzonych na Synodzie Biskupów. Te nowe aspekty kolegalności zaznaczyły się szczególnie w Magisterium papieża Jana Pawła II.

Jan Paweł II wielokrotnie wypowiadał się na temat kolegalności na Synodzie Biskupów, uczynił to zresztą już wcześniej swoją kompetentną wypowiedzią – jako arcybiskup Krakowa oraz ojciec synodalny – na łamach „Tygodnika Powszechnego”⁴⁷. Między innymi wskazał, że Synod Biskupów jest szczególnym wyrazem kolegalności, którą należy postrzegać wraz z odpowiedzialnością biskupów zebranych wokół biskupa rzymskiego, aczkolwiek nie mamy w tym wypadku do czynienia z pełną kolegalnością, która wyraża się tylko na soborze⁴⁸. Niemniej jednak to realizowanie się zasady kolegalności biskupów na Synodzie Biskupów ma miejsce przy wzajemnej wymianie opinii, która służy także budowaniu wspólnoty między biskupami⁴⁹.

45 „Quid autem aliud est collegialitas, nisi communio quaedam, et animorum coniunctio, et fraternitas, et caritas” (Paulus VI, *In Aede Sixtina habita a Beatissimo Patre Sacrum concelebrate*), s. 718.

46 Zob. Paulus VI, *In Aede Sixtina habita a Beatissimo Patre Sacrum concelebrate*, s. 719.

47 Zob. K. Wojtyła, *O Synodzie Biskupów*, s. 1 i 5.

48 Zob. Giovanni Paolo II, *Discorso al Consiglio della Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi*, 30.04.1983, w: *Il Sinodo dei Vescovi. Natura – metodo – prospettive*, s. 11.

49 Zob. Giovanni Paolo II, *Discorso al Consiglio della Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi*, 30.04.1983, s. 11.

Przemawiając 7 grudnia 1985 roku na zakończenie II Zebrania Generalnego Nadzwyczajnego Synodu Biskupów, Jan Paweł II – przywołując słowa Pawła VI wypowiedziane do Rady Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów 27 października 1972 roku – podkreślił, że ten Synod Biskupów uwypuklił jeszcze raz kolegialną naturę episkopatu, i przypomniał, że Sobór Watykański II w dekrecie *Ad gentes* (nr 38) poucza, że biskupi są konsekrowani nie tylko dla określonej diecezji, ale dla zbawienia całego świata, co sprawia, że stają się oni bliskimi współpracownikami papieża oraz nadają przez to duże znaczenie każdemu zgromadzeniu Synodu Biskupów⁵⁰.

Kolejno warto wskazać na bardzo interesujący fragment rozważanego Magisterium, który znajdujemy w przemówieniu Jana Pawła II wygłoszonym 29 października 1987 roku na zakończenie VII Zebrania Generalnego Zwyczajnego Synodu Biskupów. Papież w związku z tym Synodem Biskupów nawiązał tym razem nie do zasady kolegialności, ale do analogicznego terminu „synodalność”⁵¹. Stwierdził, że *synodalność efektywna* – jak ją możemy poprzez analogię definiować („*Utinam «synodalitas effectiva» – sicut per analogiam possumus eam definire – quam experti sumus hisce diebus*”⁵²) – przeżywana na Synodzie Biskupów, winna wraz z czasem skutkować *synodalnością afektywną*, która wyrażać się będzie w realizacji postanowień synodalnych⁵³. Można zatem powiedzieć, że analizowana zasada kolegialności afektywnej – która obowiązuje zawsze, a więc nie tylko na Synodzie Biskupów – powinna przyczyniać się do wykonywania przez biskupów ustaleń synodalnych. Będzie się to wyrażało, między innymi, w zdawaniu sprawozdań ze zgromadzenia instytucji Synodu Biskupów wraz z podejmowaniem przez biskupów, np. w ramach

50 „Hac in synodo in lumine quoque iterum posita est collegialis natura episcopatus [...] Sic episcopale munus extenditur et magis ministerium regendae Ecclesiae universali quodammodo participat, quatenus episcopi romano pontifici, ab eo asciti, arctius cooperantur in ipsius exercendo officio. [...] Hinc summum momentum huiusmodi coetuum eruitur” (Ioannes Paulus II, *Synodo extraordinaria exeunte ad Patres congregatos habita*, „Acta Apostolicae Sedis” 78 (1986), s. 435).

51 Przez synodalność należy rozumieć wykonywanie władzy świętej (*sacra potestas*) przez Kolegium Biskupów poprzez akty o charakterze kolegialnym. Por. E. Corecco, *Ontologia della sinodalità*, w: *Pastor bonus in populo. Figura, ruolo e funzioni del vescovo nella Chiesa*, a cura di A. Autiero, A. Carena, Roma 1990, s. 306. Analogicznie do kolegialności można wyróżnić synodalność w sensie efektywnym oraz afektywnym.

52 Ioannes Paulus II, *Allocutio Gratias agamus VII exeunte ordinario generali coetu Synodi Episcoporum habita*, „Acta Apostolicae Sedis” 80 (1988), s. 610.

53 Zob. Ioannes Paulus II, *Allocutio Gratias agamus*, s. 610.

konferencji biskupów lub metropolii, konkretnych inicjatyw związanych z tematyką synodalną.

Jan Paweł II w przemówieniu z 21 grudnia 1990 roku do Kurii Rzymskiej podjął po raz kolejny temat kolegalności na Synodzie Biskupów. Tym razem była to odpowiedź na te głosy niektórych biskupów, którzy podczas Synodu Biskupów w październiku 1990 roku, proponowali, aby powrócić do tematu dotyczącego natury instytucji, proponując nawet, aby Synodowi Biskupów został przyznany najwyższy autorytet wraz z głosem decydującym⁵⁴. Papież stwierdził, zresztą nie po raz pierwszy, że Synod Biskupów jest skutecznym wyrazem afektu kolegalnego, który należy rozumieć jako wspólną troskę o Kościół powszechny; naturalnie przy zachowaniu świadomości, że zachodzi istotna różnica między soborem a Synodem Biskupów⁵⁵. W podsumowaniu powiedział następująco: „Synod jest szczególnie wyrazem kolegalności biskupów z papieżem”⁵⁶.

Komentując to przemówienie, Juan I. Arrieta zauważył, że podmiotem najwyższej władzy w Kościele pozostaje Kolegium Biskupów, kiedy uroczystie sprawuje władzę na soborze, jak i w sposób pozasoborowy przewidziany przez kan. 337 kodeksu Jana Pawła II. Stwierdzenie to wskazuje, że istniejąca na Synodzie Biskupów kolegalność nie może być rozumiana jako forma sprawowania najwyższej władzy w Kościele, która prawnie zarezerwowana jest biskupowi rzymskiemu oraz Kolegium Biskupów; natomiast Synod Biskupów pozostaje miejscem instytucjonalnej oraz kolegalnej współpracy biskupów z głową Kolegium Biskupów, zgodnie z normą kan. 343⁵⁷.

Z kolei papież Benedykt XVI w czasie Synodu Biskupów w 2005 roku zwrócił uwagę na jeszcze inny aspekt kolegalności, podkreślając, że ma ona również służyć solidarnej pomocy w procesie wzajemnego i braterskiego otwarcia na indywidualne braki i potrzeby⁵⁸.

54 Por. M. Faccani, *Collegio e collegialità episcopale nel Sinodo 1969*, Bologna 1991, s. 7.

55 Ioannes Paulus II, *Ad Patres Cardinales, Familiam domni Papae Romanamque Curiam, imminente Nativitate Domini Iesu Christi habita*, „Acta Apostolicae Sedis” 83 (1991), s. 744.

56 Zob. Ioannes Paulus II, *Ad Patres Cardinales, Familiam domni Papae Romanamque Curiam*, s. 744.

57 Zob. J. I. Arrieta, *Il sinodo dei vescovi quale istituto di comunione*, „Ius Ecclesiae” 3 (1991) n. 2, s. 358–361.

58 Zob. Meditazione del Santo Padre Benedetto XVI durante l’Ora Terza del 3 ottobre 2005, w: *Il Sinodo dei Vescovi. 40 anni di storia: 1965–2005*, s. 13.

Analiza instytucji Synodu Biskupów wskazuje bardzo mocno, że to właśnie kolegialna metoda charakteryzuje prace zgromadzenia od fazy przygotowawczej aż po posynodalny dokument biskupa rzymskiego, który w ten sposób pozostaje owocem oraz ukoronowaniem zwołanego zgromadzenia Synodu Biskupów⁵⁹. Ten bardzo ważny aspekt związany z instytucją Synodu Biskupów obecny jest w nauczaniu wszystkich posoborowych biskupów rzymskich. Również Jan Paweł I zapowiedział na początku swojego pontyfikatu, że pragnie wzmacniać kolegialność biskupów, odwołując się do ich współpracy w kierowaniu Kościołem powszechnym także przez instytucję Synodu Biskupów⁶⁰. Tak więc zasada kolegialności to ważny element Kościoła posoborowego; jednocześnie pozostaje ona w ciągłym rozwoju tak w obszarze doktrynalnym, jak i praktycznym, wyznaczając nowe formy kierowania Kościołem, co odzwierciedla się m.in. na zwołanych Synodach Biskupów⁶¹.

3. Promocja synodalności w wymiarze powszechnym poprzez Synod Biskupów

Podejmując problematykę promocji synodalności przez instytucję Synodu Biskupów, należy odwołać się do dokumentu Międzynarodowej Komisji Teologicznej zatytułowanego *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, który został zaaprobowany „in forma specifica” przez większość członków tejże komisji podczas Sesji Plenarnej w roku 2017 poprzez głosowanie w formie pisemnej⁶².

W punkcie poświęconym synodalności w Kościele powszechnym, w odniesieniu do instytucji Synodu Biskupów, czytamy między innymi: „Synod Biskupów, ustanowiony przez Pawła VI jako stała struktura synodalna, stanowi jedno z najcenniejszych dziedzictw Soboru Watykańskiego II. Biskupi, którzy go tworzą, reprezentują cały episkopat katolicki – w ten sposób Synod Biskupów przedstawia się jako współdzielenie przez Kolegium Biskupów, na mocy hierarchicznej komunii

59 Por. J. Tomko, *Il Sinodo dei Vescovi e Giovanni Paolo II*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. Natura – metodo – prospettive*, s. 22n.

60 Ioannes Paulus PP. I, *Pontificatus Ioannis Pauli I exordia*, „Acta Apostolicae Sedis” 70 (1978), s. 697.

61 Por. A. Antòn, *Verso una collegialità più effettiva nel Sinodo dei vescovi (I)*, „La rivista del clero italiano” 64 (1983) n. 4, s. 292.

62 Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, Libreria Editrice Vaticana, 2018, s. 3.

z papieżem, troski o cały Kościół powszechny. „Jest on wezwany do bycia «wyrazem kolegalności biskupów wewnątrz Kościoła całkowicie synodalnego»”⁶³.

W tych słowach Międzynarodowa Komisja Teologiczna zwraca uwagę na dwa z trzech elementów niezbędnych do tego, by można było mówić o przejawianiu się i urzeczywistnianiu synodalności w wymiarze powszechnym – są to: kolegalna posługa biskupów i komunია biskupów z biskupem Rzymu sprawującym prymat. Trzeci stanowią wierni, a więc lud Boży, rozumiany jako aktywny podmiot. We wspomnianym punkcie dokumentu poświęconym Synodowi Biskupów przypomina się o roli ludu Bożego, podejmując wątek trzech faz każdego zgromadzenia synodalnego (przygotowanie, celebacja, realizacja) i podkreślając znaczenie prowadzenia konsultacji w ramach fazy przygotowawczej. Chodzi o konieczność szerokiego i uważnego wsłuchiwanie się w *sensus fidei* ludu Bożego poprzez szerokie konsultacje na poziomie Kościołów partykularnych, aby Synod Biskupów stał się miejscem, w którym zbiegałyby się opinie zebrane w wyniku „słuchania, przeprowadzonego na wszystkich poziomach życia Kościoła. Poprzez konsultacje z ludem Bożym, reprezentację kościelną biskupów i obecność biskupa rzymskiego, Synod Biskupów pozostaje uprzywilejowaną strukturą aktualizacji i promocji synodalności na wszystkich poziomach życia Kościoła. Poprzez konsultację proces synodalny posiada swój punkt wyjścia w ludzie Bożym i następnie poprzez fazę realizacji, uwzględniającej inkulturację, ma również w ludzie Bożym punkt dojścia”⁶⁴.

W nauczaniu papieża Franciszka należy zauważyć, że w tej wędrówce synodalnej, zainicjowanej poprzez wsłuchanie się w głos ludu Bożego, instytucja Synodu Biskupów nabiera specjalnego znaczenia. To właśnie na Synodzie Biskupów pasterze, poprzez wybranych ojców synodalnych, działają jako autentyczni stróże, interpretatorzy oraz świadkowie wiary całego Kościoła, tak aby wędrówka synodalna mogła zostać zwieńczona wsłuchaniem się w głos biskupa Rzymu, który pozostaje najważniejszym świadkiem *fides totius Ecclesiae*⁶⁵. Bowiern jak naucza Sobór Watykański II w konstytucji *Lumen gentium*: „Biskup Rzymu, jako następcą Piotra, jest trwałym i widzialnym źródłem i fundamentem jedności zarówno kolegium biskupów, jak i wszystkich wiernych” (nr 23). Natomiast „fakt, że Synod działa zawsze *cum Petro et sub Petro* – a więc nie tylko *cum Petro*, ale także *sub*

63 Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità nella vita e nella missione*, nr 99.

64 Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità nella vita e nella missione*, nr 100.

65 *Commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, 17.10.2015.

Petro – nie jest ograniczeniem wolności, ale gwarancją jedności⁶⁶. Kiedy dołączymy do tego soborową naukę na temat komunii hierarchicznej, to uświadomimy sobie, że synodalność, jako konstytutywny wymiar Kościoła, da nam właściwe ramy interpretacyjne dla zrozumienia samej posługi hierarchicznej⁶⁷.

W tak pojmowanym Kościele synodalnym Synod Biskupów pozostaje bardzo ewidentną manifestacją dynamizmu wspólnoty, która inspiruje wszystkie decyzje kościelne na jej trzech poziomach. Pierwszy poziom realizacji synodalności to Kościół partykularny, wraz z takimi jego instytucjami, jak: synod diecezjalny, rada kapłańska, kolegium konsultorów, kapituła i rada duszpasterska. Drugi poziom obejmuje prowincje i regiony kościelne, synody partykularne, a szczególnie konferencje biskupów. Natomiast ostatni dotyczy Kościoła powszechnego, „gdzie Synod Biskupów, reprezentując episkopat katolicki, staje się wyrazem kolegalności biskupów wewnątrz Kościoła w całości synodalnego. Są tu dwa różne wyrażenia: «kolegalność biskupów» i «Kościół w całości synodalny». Wyraża to *collegialitas affectiva*, która w pewnych okolicznościach może stać się «efektywną», i która łączy biskupów między sobą oraz z papieżem w trosce o lud Boży⁶⁸. Co więcej, Kościół poprzez swoją synodalność powinien otworzyć się także na całą ludzkość, służąc pomocą w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego na takich wartościach, jak sprawiedliwość i braterstwo, „czyniąc świat jeszcze piękniejszy i godniejszy człowieka dla pokoleń, które przyjdą po nas⁶⁹”.

Zakończenie

Chcąc syntetycznie podsumować analizowaną problematykę, należałoby wskazać, że przeprowadzona przed laty analiza instytucji Synodu Biskupów, kontynuowana przez papieża Franciszka, otwiera się na nowe przestrzenie badawcze przede wszystkim poprzez nadanie tej ważnej instytucji Kościoła posoborowego nowego praktycznego wymiaru. Dynamiczną ewolucję omawianej instytucji trzeba postrzegać w świetle nauczania Pawła VI, Jana Pawła II oraz szczególnie Franciszka, dzięki któremu zyskuje ona eklezjalną żywotność. Obecny papież wzywa, by Synod

66 *Commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, 17.10.2015.

67 *Commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, 17.10.2015.

68 *Commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, 17.10.2015.

69 *Commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, 17.10.2015.

Biskupów bardziej przyczyniał się do ewangelizowania dzisiejszego świata, niż do zachowania obecnego stanu rzeczy, by nie zapominał o działalności misyjnej, pozostającej najważniejszym i najświętszym zadaniem Kościoła⁷⁰. W jego przekonaniu „synodalność pozostaje drogą, której Pan Bóg oczekuje od Kościoła w trzecim tysiącleciu. To, czego Pan od nas oczekuje, w pewnym sensie, jest już zawarte w słowie «synod». Podążać razem – wierni, pasterze, biskup Rzymu – to koncepcja łatwa do wyrażenia w słowach, ale jednocześnie nie tak łatwa do zrealizowania w praktyce”⁷¹. Dlatego też nie może dziwić, że Carlo Fantappiè na okładce swojej książki na temat współczesnej metamorfozy synodalności napisał, że po raz pierwszy w historii Kościoła papież [Franciszek] wirtualnie zaprosił wszystkich wiernych naszej planety do wyrażenia swojego głosu oraz pragnień, opinii na temat możliwych i koniecznych reform. Jednocześnie autor ten zaznaczył, że ideał „Kościoła synodalnego” może zakończyć się na sloganie pozbawionym określonej treści lub na instrumentalizacji ideologicznej⁷². Stąd też zaraz zapytał: „skąd pochodzi i dokąd zmierza synodalność papieża Franciszka?”

Na to pytanie znajdziemy odpowiedź w najbliższych latach...

ABSTRACT

Synod of Bishops – an institution promoting synodality in universal dimension

Taking up the subject and meaning of the Synod of Bishops in the present Church, also as an institution that promotes synodality in universal dimension, it is necessary to indicate that we deal with a church institution that will not only celebrate sixty years of its existence in 2025 but above all its real, very fruitful and dynamic functioning. In this context, it is worth noting that it is constantly being adapted to the dynamic post-conciliar ecclesiology and that in Pope Francis' conviction, from the Second Vatican Council through the assemblies of the Synod of Bishops, we have experienced very intensely the necessity and beauty of “journeying together”. In these words of the reigning Bishop of Rome, we have a reference to what every synod should be, because the Latin word *synodus* means nothing else than “to walk together”. For this reason, the Holy Father has paid special

70 Zob. Franciszek, Konstytucja apostolska *Episcopalis communio*, nr 1.

71 *Commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, 17.10.2015.

72 Zob. C. Fantappiè, *Metamorfosi della sinodalità. Dal Vaticano II a papa Francesco*, Venezia 2023.

attention to the Synod of Bishops from the beginning of his Petrine ministry, trusting that it will develop to better promote dialogue and cooperation among bishops and with the Bishop of Rome. To revive this work – he recalls – a strong conviction is necessary that all pastors are appointed to serve the holy people of God, to which they themselves belong by virtue of the sacrament of baptism. Moreover, the decisions taken by Francis are shown in relation to the magisterium of John Paul II and in accordance with the wish expressed many years ago by the Polish Pope, he wants to seek “such a form of exercising the primacy, which, without rejecting the essential elements of this mission, would be open to a new situation”. The Bishop of Rome sees the need to appreciate, but also to perfect the institution of the Synod of Bishops, which is a valuable heritage of the Council and an expression of collegiality, as emphasized by Paul VI and John Paul II. Synodality remains, therefore, “the path that the Lord God expects from the Church in the third millennium”.

Keywords: Bishop of Rome, collegiality, synodality, Second Vatican Council, Synod of Bishops

ABSTRAKT

Synod Biskupów instytucją promującą synodalność w wymiarze powszechnym

Podjmując temat roli i znaczenia Synodu Biskupów we współczesnym Kościele, także jako o instytucji promującej synodalność w wymiarze powszechnym, należy wskazać, że mamy do czynienia z instytucją kościelną, która w roku 2025, będzie świętować nie tylko sześćdziesiąt lat swojego istnienia, ale przede wszystkim faktycznego i owocnego oraz dynamicznego funkcjonowania. W tym kontekście warto zaznaczyć, że jest ona ciągle dostosowywana do dynamicznej eklezjologii posoborowej i że w przekonaniu papieża Franciszka od czasu soboru watykańskiego II poprzez zgromadzenia Synodu Biskupów doświadczaliśmy w sposób bardzo intensywny konieczności oraz piękna „wspólnego wędrowania”. W tych słowach urzędującego biskupa rzymskiego mamy przywołanie tego, czym ma być każdy synod, bowiem łacińskie słowo *synodus* nie oznacza nic innego, jak „kroczyć razem”. Z tego powodu ojciec święty od początku swojej posługi Piotrowej zwraca szczególną uwagę na Synod Biskupów, ufając, że będzie się on rozwijał, by jeszcze lepiej sprzyjać dialogowi i współpracy biskupów między sobą i z biskupem Rzymu. Do ożywienia tego dzieła – przypomina – konieczne jest silne przekonanie, że wszyscy pasterze są ustanowieni, by służyć świętemu ludowi Bożemu, do którego sami należą na mocy sakramentu chrztu. Co więcej, podejmowane decyzje Franciszek ukazuje w relacji do magisterium

Jana Pawła II i zgodnie z życzeniem wyrażonym wiele lat temu przez polskiego papieża pragnie szukać „takiej formy sprawowania prymatu, która nie odrzucając bynajmniej istotnych elementów tej misji, byłaby otwarta na nową sytuację”. Biskup Rzymu widzi konieczność dowartościowania, ale i doskonalenia instytucji Synodu Biskupów, będącego cennym dziedzictwem soborowym i wyrazem kolegalności, co podkreślali Paweł VI i Jan Paweł II. Synodalność pozostaje bowiem „drogą, której Pan Bóg oczekuje od Kościoła w trzecim tysiącleciu”.

Słowa kluczowe: biskup rzymski, kolegalność, synodalność, Sobór Watykański II, Synod Biskupów

BIBLIOGRAFIA

1. Antón A., *La collegialità nel Sinodo dei Vescovi*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. Natura – metodo – prospettive*, a cura di J. Tomko, Città del Vaticano 1985, s. 59–111.
2. Antón A., *Verso una collegialità più effettiva nel Sinodo dei vescovi (I)*, „La rivista del clero italiano” 64 (1983) n. 4, s. 290–302.
3. Arrieta J. I., *Il sinodo dei vescovi quale istituto di comunione*, „Ius Ecclesiae” 3 (1991) n. 2, s. 358–361.
4. Arrieta J. I., *Il Sinodo dei Vescovi. Rilevanza della prassi di attuazione in ordine al compimento delle sue finalità istituzionali*, w: Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Ius in vita et in Missione Ecclesiae. Acta Symposii Internationalibus Iuris Canonici occurrente x anniversario promulgationis Codicis Iuris Canonici diebus 19–24 Aprilis 1993 in Civitate Vaticana Celebranti*, Città del Vaticano 1994, s. 309–323.
5. Arrieta J. I., *Sinodalità e Sinodo dei Vescovi*, „Ius Ecclesiae” 1 (2019), s. 275–288.
6. Bravi M. C., *Il Sinodo dei Vescovi. Istituzione, fini e natura*, Roma 1995.
7. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 18.10.1990, „Acta Apostolicae Sedis” 82 (1990), p. 1045–1364.
8. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) pars 2, s. 1–317; tekst polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.
9. *Commemorazione del 50° anniversario dell’istituzione del Sinodo dei Vescovi*. Discorso del Santo Padre Francesco, 17.10.2015 https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html (12.07.2023).

10. Commissione Teologica Internazionale, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, Libreria Editrice Vaticana 2018.
11. Congregazione per i Vescovi, *Direttorio „Apostolorum successores” per il ministero pastorale dei vescovi*, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20040222_apostolorum-successores_it.html.
12. Corecco E., *Ontologia della sinodalità*, w: *Pastor bonus in populo. Figura, ruolo e funzioni del vescovo nella Chiesa*, a cura di A. Autiero, A. Carena, Roma 1990, s. 303–329.
13. *De Synodo Episcoporum*, „Communicationes” 14 (1982) n. 1, s. 92–95.
14. Erdő P., *Aspetti giuridici del Sinodo dei Vescovi. Quattro decenni di sviluppo istituzionale*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. 40 anni di storia: 1965–2005*, a cura di N. Eterović, Roma 2005, s. 39–55.
15. Faccani M., *Collegio e collegialità episcopale nel Sinodo 1969*, Bologna 1991.
16. Fantappiè C., *Metamorfosi della sinodalità. Dal Vaticano II a papa Francesco*, Venezia 2023.
17. Fernandez A., *Nuevas estructuras de la Iglesia*, Burgos 1980.
18. Ferrara V., *Il Sinodo dei Vescovi tra ipotesi e realtà, „Apollinaris”* 42 (1969), s. 491–555.
19. Franciszek, *Konstytucja apostolska Episcopalis communio*, 15.09.2018, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.html (12.07.2023).
20. Fürst C. G., *Canones Synopse zum Codex Iuris Canonici und Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, Freiburg–Basel–Wien 1992.
21. Ghirlanda G., *Chiesa universale e Chiesa particolare (Cann. 330–572)*, Roma 2023.
22. Górecki E., *Synod Biskupów*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. J. Krukowski, t. 11/1, Poznań 2005, s. 174–184.
23. Graulich M., *Episcopalis communio. Il Sinodo dei Vescovi dopo le riforme di papa Francesco*, w: *Studi sul diritto del governo e dell’organizzazione della Chiesa in onore di Mons. Juan Ignacio Arrieta*, t. 2, a cura di J. Miñambres, B. N. Ejeh, F. Puig, Venezia 2021, s. 1069–1091.
24. Huizinga P., *Un esempio di costituzionalismo nella Chiesa? Il sinodo dei vescovi*, w: *Crisi del potere nella Chiesa e risveglio comunitario*, a cura di F. V. Joannes, Milano 1969, s. 223–232.
25. *Il Sinodo dei Vescovi. 40 anni di storia: 1965–2005*, a cura di N. Eterović, Roma 2005.
26. *Instructio super celebratione conciliorum synodaliū et super muneribus Secretariae Generalis Synodi Episcoporum*, „Communicationes” 50 (2018), s. 441–495.

27. Ioannes Paulus PP. I, *Pontificatus Ioannis Pauli I exordia*, „Acta Apostolicae Sedis” 70 (1978), s. 691–705.
28. Ioannes Paulus II, *Allocutio Gratias agamus VII exeunte ordinario generali coetu Synodi Episcoporum habita*, „Acta Apostolicae Sedis” 80 (1988), s. 606–611.
29. Ioannes Paulus II, *Ad Patres Cardinales, Familiam domni Papae Romanamque Curiam, imminente Nativitate Domini Iesu Christi habita*, „Acta Apostolicae Sedis” 83 (1991), s. 740–749.
30. *Meditazione del Santo Padre Benedetto XVI durante l’Ora Terza del 3 ottobre 2005*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. 40 anni di storia: 1965–2005*, a cura di N. Eterović, Roma 2005, s. 11–16.
31. Milano G. P., *De Synodo Episcoporum*, w: *Comentario exegético al Código de derecho canónico*, vol. 2, obra dirigida y coordinada por Á. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, Pamplona 1996, s. 603–625.
32. *Ordo Synodi Episcoporum celebrandae recignitus et auctus*, „Acta Apostolicae Sedis” 61 (1969), s. 525–539.
33. *Ordo Synodi Episcoporum celebrandae recognitus et auctus nonnullis additamentis perficitur*, „Acta Apostolicae Sedis” 63 (1971), s. 702–704.
34. *Ordo Synodi Episcoporum celebrandae*, „Acta Apostolicae Sedis” 59 (1967), s. 91–103.
35. *Ordo Synodi Episcoporum*, „Acta Apostolicae Sedis” 98 (2006), s. 755–779.
36. Paulus VI, *Ad E. mos Patres Cardinales, ad Romanae Curiae Pontificalisque Domus Praelatos, per E. mum Sacri Collegii Decanum Summo Pontifici felicia ac fausta ominatos, Nativitatis Domini nostri Iesu Christi festo recurrente*, „Acta Apostolicae Sedis” 61 (1969), s. 34–46.
37. Paulus VI, *In Aede Sixtina habita a Beatissimo Patre Sacrum concelebrate, ineunte Extraordinaria Episcoporum Synodo*, „Acta Apostolicae Sedis” 61 (1969), s. 716–721.
38. Paulus VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae „Apostolica sollicitudo” quibus Synodus Episcoporum pro universa Ecclesia constituitur*, 15.09.1965, „Acta Apostolicae Sedis” 57 (1965), s. 775–780.
39. *Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, Schema Legis Ecclesiae Fundamentalibus cum relatione*, Typis Polyglottis Vaticanis 1969.
40. Ratzinger J., *Scopi e metodi del Sinodo dei Vescovi*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. Natura – metodo – prospettive*, a cura di J. Tomko, Città del Vaticano 1985, s. 45–58.
41. Rozkrut T., *Synod diecezjalny w Kościele*, Tarnów 2002.
42. Rozkrut T., *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010.

43. Schotte J. P., *The Synod of Bishops: A Permanent yet Adaptable Church Institution*, „*Studia Canonica*” 26 (1992), s. 289–306.
44. *Sinodo dei Vescovi. 50° Anniversario: 1965–2015*, a cura di L. Baldisseri, Roma 2016.
45. Sobański R., *L'uso del concetto di „collegialità” nel contesto teologico degli enunciati ufficiali della Chiesa e le sue implicanze nel diritto canonico*, „*Concilium*” 26 (1990) n. 4, s. 63–95.
46. *Summi Pontificis Pauli VI allocutio tertia Ss. Concilii periodo exacta*, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 1: *Documenti Ufficiali del Concilio Vaticano II. 1962–1965*, Bologna 1985, s. 168–188.
47. Tomko J., *Il Sinodo dei Vescovi e Giovanni Paolo II*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. Natura – metodo – prospettive*, a cura di J. Tomko, Città del Vaticano 1985, s. 13–44.
48. Wojtyła K., *O Synodzie Biskupów*, „*Tygodnik Powszechny*” 26 (1972) nr 10, s. 1 i 5.